

EPISTOLA ENCICLICĂ, CĂTRE ORTODOCȘII CEI DE PRETUTINDENA, A BISERICII CELEI UNA, SFÂNTĂ, SOBORNICEASCĂ ȘI APOSTOLEASCĂ

A celor patru Patriarhi ai Răsăritului, la anul 1848 de la Hristos.

Răspuns la Epistola Papei Pius al IX-lea, *Către Răsăriteni*.

Tuturor celor de pretutindena, în Duhul Sfânt iubiți și doriți frați ai noștri, sfințiților Arhieriei, preacucernicului cler din jurul lor, și tuturor ortodocșilor, fii adevărați ai Bisericii Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, frățească îmbrățișare în Duhul Sfânt, și toate cele bune și de mântuire de la Dumnezeu.

Trebuia ca evanghelică propovăduire, sfântă și dumnezeiască, a răscumpărării noastre, de către toți așa neschimbată să se vestească, și în veci așa curată să se creadă, precum au descoperit-o dumnezeieștilor și sfinților săi Ucenici Mântuitorul nostru, Care pentru aceasta *s'a deșertat pe sine, chip de rob luând* (Filip. 2, 7), pogorându-se din sânurile părintești și dumnezeiești; și, iarăși, mereu la fel precum aceia, făcându-se martori văzători și auzitori, ca niște trâmbițe puternice în toată lumea au răsunat-o - căci *în tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii graiurile lor* (Ps. 18, 4; Rom. 10, 18); și, în sfârșit, așa neatinsă, cum de obște ne-au învățat-o atâția și atât de mari de Dumnezeu purtători Părinți ai Bisericii Sobornicești, cei de la marginile pământului, care aceleași graiuri le-au repetat, și până la noi în Sinoade și fiecare în parte au învățat. Ci precum odinioară în Eden începătorul răutății, vrăjmașul cel înțelegător al mântuirii oamenilor, luând cu viclenie chip de sftenic folositor, l-a făcut pe om călcător poruncii celei dumnezeiește încunoștiințate, tot astfel, amăgind pe mulți din când în când și în Edenul cel înțelegător, Biserica lui Dumnezeu, și unelte ale sale pe aceștia făcând, amestecând veninul ereziei în izvoarele cele limpezi ale învățăturii ortodoxe, adapă pe mulți nevinovați care viețuiesc fără pază, neluând seama la *cele ce s'au auzit* (Evr. 2, 1) și cele vestite de Părinții lor (A Doua Lege 32, 7) potrivit Evangheliei și pururea la fel cu Dascălii cei de mai înainte; și socotind neîndestulător spre mântuirea lor sufletească cuvântul cel grăit și scris al Domnului și mărturisirea Bisericii celei de totdeauna, urmăresc nelegiuire nouă și înnoiri, ca la îmbrăcăminte, și desfășoară în toate chipurile învățătura evanghelică cea de ei stricată.

2. De aici dar ereziile cele mult sfâșiate și îngrozitoare, cu care Biserica Sobornicească, primind chiar din scutecele ei *toată armarea lui Dumnezeu*, și apucând și *sabia Duhului, care este graiul lui Dumnezeu* (Efes. 6, 13...17), nevoită a fost să se războiască, și împotriva tuturor a biruit până azi, și va birui în toți vecii, după toată lupta mai strălucită și mai puternică arătându-se.

3. Ci din aceste erezii, unele au și pierit cu totul, altele se duc, altele s'au veștejit, altele și înfloresc mai mult ori mai puțin, fiind în putere până în vremea întoarcerii lor la Credință, altele iarăși răsar, ca să-și meargă drumul lor de la naștere până la pieire; că jalnice cugetări și născociri fiind, de oameni jalnici, trăsните cu anatema celor Șapte Sinoade a toată lumea, ca și ei

se nimicesc, chiar de ar mai ține o mie de ani. Numai ortodoxia Bisericii Sobornicești și Apostolești, cea însuflețită de Cuvântul cel Viu al lui Dumnezeu, ea dănuie veșnic, după nemincinoasa făgăduința Domnului: *porțile iadului nu o vor birui pe dânsa* (Mat. 16, 18); adică gurile necinstitorilor și ereticilor (după cum ne tâlcuiesc dumnezeieștii Părinți), oricât de cutezătoare, oricât de uimitoare, nu vor birui dreapta învățătură cea liniștită și fără zarvă. Dar oare *ce este căci calea necinstitorilor sporește* (Ierem. 12, 1)? Cum de *se fălesc cei necredincioși și se ridică precum cedrii Libanului* (Ps. 36, 35), tulburând slujirea cea liniștită a lui Dumnezeu? Pricina acestui lucru este nespună, și Biserica, măcar că se și roagă zilnic ca să lipsească de la ea boldul acesta, acest înger al satanei, aude de la Domnul totdeauna: *Destul este ție harul meu, că puterea mea în neputință se săvârșește* (2 Cor. 12, 9). *Deci cu dulceață se va lăuda mai mult în neputințele sale, ca să locuiască în ea puterea lui Hristos* (2 Cor. 12, 9), și *cei lămurii să se facă arătați* (1 Cor. 11, 19).

4. Între aceste erezii răspândite, pentru judecați pe care Dumnezeu le știe, pe o mare parte a pământului, a fost cândva arianismul, iar astăzi este și Papistășia, dar și aceasta (ca și acela, care a pierit cu totul), deși este în putere acum, nu va birui până în sfârșit, ci va trece și se va doborî, și *în cer va răsună glas mare: Doborâtu-s'a* (Apoc. 12, 10).

5. Părerea cea nouă, cum că „Duhul Sfânt de la Tatăl și de la Fiul purcede”, este potrivnică lămuririi hotărâtoare a Domnului nostru, dată cu dinadinsul pentru aceasta (Ioan 15, 26): *care de la Tatăl purcede*, și potrivnică mărturisirii întregii Biserici Sobornicești, după cum este încredințată de cele Șapte Sinoade a toată lumea, rostind: *care de la Tatăl purcede* (Crez):

i. Fiindcă înlătură singurimea cauzei celei Una și felurimea obârșirii Persoanelor dumnezeiești ale Fericitei Treimi, amândouă acestea mărturisite în Evanghelie.

ii. Fiindcă aduce legături felurite și neasemenea între ipostasurile cele de aceeași putere și de aceeași slujire vrednice, cât și contopirea ori amestecarea lor.

iii. Fiindcă arată ca fiind, așa-zicând, nedesăvârșită, ba chiar întunecoasă și greu de priceput mărturisirea de până atunci a Bisericii Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească.

iv. Fiindcă lovește pe Sfinții Părinți de la Sinodul Întâi a toată lumea de la Niceea și de la Sinodul al Doilea a toată lumea de la Constantinopol, cum că adică ar fi teologhisit nedesăvârșit despre Fiul și Sfântul Duh, și ar fi trecut sub tăcere însușirea deosebită a fiecăreia dintre cele două Persoane ale Dumnezeirii, măcar că era de trebuință a fi lămurite toate însușirile lor dumnezeiești împotriva arienilor și makedonienilor.

v. Fiindcă batjocorește pe Părinții Sinodului al treilea, al patrulea, al cincilea, al șaselea și al șaptelea a toată lumea, care au vestit în lume desăvârșit și întreg dumnezeiescul Crez, încât și cu înfricoșate afurisenii și cu pedepse nedezlegate au oprit orice adaos sau scădere sau schimbare sau mutare, fie și cu o virgulă, și lor înșiși, și oricăror altora; ca și cum ar trebui a fi îndreptat și adăugit, și prin urmare toată învățătura teologhicească a Părinților Sobornicești ar fi de schimbat, descoperindu-se parcă noi însușiri tuturor celor trei Persoane ale Fericitei Treimi.

vi. Fiindcă s'a strecurat la început în Bisericile Apusului ca *un lup în piele de oaie*, adică nu cu însemnare de *purcedere*, după înțelesul grecesc al Evangheliei și din Crez, ci cu însemnarea de *trimitere*, cum se apăra Papa Martin față de Maxim Mărturisitorul și cum deslușea Anastasie Bibliotecarul lui Ioan al VIII-lea.

vii. Fiindcă arată o neînchipuită îndrăzneală, lucrând fără împuternicire, și cu silnicie măsluiește Crezul însuși, care este moștenire de obște a Creștinătății.

viii. Fiindcă a adus atâtea tulburări în Biserica cea liniștită a lui Dumnezeu și a dezbinat neamurile.

ix. Fiindcă a fost veștejită pe față de la prima sa înfățișare, de către doi Papi de veșnică pomenire, Leon al III-lea și Ioan al VIII-lea care, acesta din urmă, în epistola către sfântul Fotie, a pus în rând cu Iuda pe cei care au băgat-o întâi în dumnezeiescul Crez.

x. Fiindcă a fost osândită de multe sfinte Sinoade ale celor patru Patriarhi ai Răsăritului.

xi. Fiindcă a fost lovită cu afurisenie, ca o înnoire și adăugire a Crezului, la Soborul al optulea a toată lumea, adunat la Constantinopole pentru împăcarea Bisericilor Răsăritene și Apusene.

xii. Fiindcă odată intrată în Bisericile din Apus, fie a odrăslit roade de rușine, fie a atras după sine curând și alte înnoiri, cele mai multe potrivnice poruncilor Mântuitorului nostru celor hotărât scrise în Evanghelie, și ținute până la intrarea ei în Bisericile în care s'a furișat, precum: stropire în loc de botez, oprirea Sfântului Potir mirenilor, ridicarea uneia și aceleiași pâini frânte, dar folosirea de ostii, azimă în loc de pâine, lăsarea din Liturghii a binecuvântării, a dumnezeieștii Chemări a Preasfântului Duh celui care sfințește slujirea, și părăsirea vechilor rânduieli apostolice ale Bisericii Sobornicești, oprind de pildă ungerea cu sfântul Mir și împărtășirea cu Preacuratele Taine a pruncilor botezați; necăsătorirea preoților, infailibilitatea Papei și socotirea lui ca vicar al lui Hristos, și celelalte, înlăturând astfel tot tipul vechi apostolic aproape al tuturor Tainelor și al întregii învățături, pe care-l ținea vechea sfântă și ortodoxă Biserică a Romei, pe atunci mădular preacinstit al Sfintei Biserici Sobornicești și Apostolice.

xiii. Fiindcă i-a împins pe teologii Apusului, apărătorii săi, neavând ei nici un temei în Scriptură ori la Părinți pentru a da chip plăcut greșitelor învățături înșiruite, nu numai la răstălmăcirea Scripturilor, cum nu vedem la nici unul din Părinții Sfintei Biserici Sobornicești, dar și la măsluirea scrierilor sfinte și neatinse ale dumnezeieștilor Părinți, atât răsăriteni cât și apuseni.

xiv. Fiindcă s'a ivit ca un lucru străin, nemaiauzit și hulitor, chiar pentru celelalte obști creștinești bine cunoscute, care, mai înainte de ivirea sa, pentru alte drepte pricini au fost înlăturate din Staulul sobornicesc.

xv. Fiindcă încă nu a putut fi apărată câtuși de puțin din Scripturi, sau măcar în chip rațional de la Părinți, cu toată osârdia și osteneala apărătorilor ei, în nici una din învinuirile înșiruite. O asemenea părere poartă toate însemnele învățaturii greșite ivite din firea și în însușirile ei. Ci orice învățătură greșită care atinge cugetarea Sobornicească cu privire la Fericita Treime și la obârșiile dumnezeiești, și chiar ființarea Preasfântului Duh, este și se numește *erezie*, și cei care cugetă astfel, *eretici*, după hotărârea celui între sfinți Damasie, Papă al Romei: „De va avea cineva dreaptă socotință pentru Tatăl și Fiul, dar nu pentru Sfântul Duh, eretic este” (Mărturisirea credinței sobornicești trimisă de Papă Episcopului Tesalonicului). De aceea, Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, mergând pe urmele sfinților Părinți, atât răsăriteni cât și apuseni, a mărturisit odinioară către părinții noștri, și iarăși mărturisește astăzi în sinod, că noua părere mai sus arătată, cum că Duhul Sfânt de la Tatăl și de la Fiul purcede, este în sine erezie, iar cei care o urmează, oricare ar fi ei, eretici sunt, potrivit cu sus-numita hotărâre sobornică a Preasfântului Papă Damasie, iar sinoadele lor eretice, și

orice părtășie duhovnicească în slujire a ortodocșilor fii ai Bisericii Sobornicești cu unii ca aceia neîngăduită, după cum întărește și Canonul al șaptelea de la Sinodul al Treilea a toată lumea.

6. Această erezie, care a împreunat cu sine și multă mulțime de înnoiri, precum s'a arătat, s'a făcut cunoscută prin jumătatea veacului al șaptelea, la început și tăinuindu-se, și încă felurite însemnări având în ținuturile apusene ale Europei, până ce cu încetul, furișându-se vreme de patru sau cinci veacuri, a covârșit vechea Ortodoxie a acelor părți prin nepăsarea Păstorilor de atunci, și cu sprijinul Domnitorilor, ducând la rătăcire puțin câte puțin nu numai Bisericile pe atunci încă drept-slăvitoare ale Spaniei, dar și pe cele germanice, galice și italice, a căror ortodoxie se vestește odinioară în toată lumea, și cu care adeseori se sfătuiau dumnezeieștii noștri Părinți Atanasie și Vasile cel până la cer strălucitor, și a cărora împreună bună-înțelegere și lucrare cu noi până la Sinodul al Șaptelea a toată lumea a păzit nevătămată învățătura Bisericii Sobornicești și Apostolești. Dar în urmă, prin zavistia urâtorului de bine, înnoirile privitoare la teologhisirea cea sănătoasă și ortodoxă a Preasfântului Duh - a cărui hulire *nu se va ierta oamenilor nici în veacul de acum, nici în cel ce va să fie*, după spusa Domnului (Matei 12, 31-32) - și prin înnoirile privitoare la dumnezeieștile Taine, și mai ales la Taina cea de-lume-mântuitoare a Botezului, ca și a dumnezeieștii Împărtășanii și a Preoției, ca niște fapte îngrozitoare una după alta urmând, au pus stăpânire și peste însăși Roma cea veche; de unde, luând întărire în Biserică, au primit, spre a se deosebi, și numele de *Papistășie*. Căci măcar că la început unii dintre episcopii ei, numiți și Papi, s'au rostit în chip sobornicesc împotriva înnoirii, precum Leon al III-lea și Ioan al VIII-lea, așa cum am mai spus, veștejind-o pe față în toată lumea, unul prin acele table de argint, iar celălalt prin epistola sa către sfântul Fotie la Sinodul al Optulea a toată lumea și prin cea către Sfindopolcrie^[1] prin mâna lui Metodie, episcopul Moraviei - cei mai mulți dintre urmașii lor, momiți de privilegiile potrivnice soborniciei, ce decurgeau pentru dânșii din erezie în apăsarea Bisericilor lui Dumnezeu, și gășind în ele mult folos lumesc și „câștig mult”, închipuind o cârmuire monarhică în Biserică cea Sobornicească și o singură-stăpânire al darurilor Sfântului Duh, nu numai că au schimbat după voie credința cea veche, despărțindu-se prin arătatele înnoiri de vechea și primita ocârmuire creștinească, ci s'au silit prin nelegiuite uneltiri, cum ne încredințează istoria cea adevărată, ca să momească de la Ortodoxie la apostazia lor și celelalte patru Patriarhii, și astfel să robească voilor și poruncilor oamenilor Biserica cea Sobornicească.

7. Cei de fericită pomenire Înaintași și Părinți ai noștri de atunci, întru împreună-osteneală și sfătuire, văzând călcată în picioare evanghelică învățătură strămoșească, și veșmântul cel de sus țesut al Mântuitorului nostru sfâșiat de nelegiuite mâini, mișcați de părintească și frățească dragoste au plâns pierderea atâtor creștini *pentru care a murit Hristos*, lucrând cu multă osârdie și iubitoare străduință, și în sinoade și îndeosebi, pentru ca, izbăvind învățătura drept-slăvitoare a sfintei Biserici Sobornicești, să coasă împreună la loc, de vor putea, ceea ce s'a sfâșiat; și ca doctori încercați au chibzuit laolaltă pentru mântuirea mădularului suferind, îndurând multe supărări și dispreț și prigoniri, numai ca să nu se despartă în bucăți trupul lui Hristos, numai ca să nu se calce în picioare hotărârile dumnezeieștilor și preacinstitelor Sinoade. Dar istoria cea nemincinoasă ne-a încredințat de neînduplecata stăruință apuseană în rătăcire. Acești bărbați de fericită amintire au dovedit cu adevărat în această privință adevărul vorbelor celui întru sfinți Părintelui nostru Vasile, cel până la cer strălucitor, când zicea, din cercare, despre episcopii Apusului, și îndeosebi despre Papa: *Care nu cunosc adevărul, nici suferă să-l învețe, certându-se cu cei care vor să le vestească adevărul, înșiși întărindu-se în erezia lor* (Epistola către Eusebie al Samosatei). Și astfel, cunoscând neîndreptarea lor după întâia și a doua certare frățească, lăsându-i în pace și ocolindu-i, i-au lăsat la mintea lor cea îndărătnică (*căci mai bun este*

războiul, decât pacea care desparte de Dumnezeu, cum a zis cel între sfinți Părintele nostru Grigorie despre arieni). De atunci nu s'a mai aflat nici un fel de părtășie duhovnicească între noi și ei; căci aceia cu mâinile lor au adâncit prăpastia dintre ei și Ortodoxie.

8. Dar pentru aceasta Papistășia nu a încetat a tulbura Biserica cea liniștită a lui Dumnezeu, ci trimițând pretutindenea așa-numiți propovăduitori, neguțători de suflete, *înconjură uscatul și marea ca să facă un prozelit*, să înșele pe vreunul dintre ortodocși, să strice învățătura Domnului nostru, să măsluiască prin adaos dumnezeiescul Crez al sfintei noastre Credințe, să arate de prisos Botezul cel lăsat de Dumnezeu, nefolositoare împărțășirea cu Paharul Legământului, și câte altele nenumărate, însuflate de dracul înnoirii atotîndrăznitorilor scolastici din Veacurile de Mijloc și Episcopilor Romei celei vechi, care au cutezat toate pentru iubirea de stăpânire. Fericiții noștri înaintași și părinți, în evlavia lor, deși încercați și prigonți în multe feluri și în multe chipuri, dinăuntru și dinafară, pe față și în ascuns de către Papistășie, *încrezându-se în Domnul*, au izbutit a izbăvi și a ne învăța și pe noi această neprețuită moștenire a părinților noștri, pe care și noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, o vom trece ca pe o comoară de mult preț generațiilor ce vor veni, până la sfârșitul veacului. Dar nu încetează până astăzi, și nu vor înceta pentru aceasta Papistașii, a lovi dupa obiceiul lor Ortodoxia, care le este zilnică muștrare vie înaintea ochilor, ca unor lepădați de credința lor cea strămoșească. De ar fi dat Dumnezeu să îndrepte ei acele loviri împotriva ereziei care a năvălit asupra Apusului și a pus stăpânire pe el! Cine se îndoiește că, dacă osârdia lor în nimicirea Ortodoxiei s'ar fi întrebuițat cumva în nimicirea ereziei și a înnoirilor, după sfaturile cele lui Dumnezeu plăcute ale lui Leon al III-lea și Ioan al VIII-lea, cei din urmă Papi ortodocși de fericită pomenire, de mult nu ar mai fi rămas nici urmă din ea pe lume, și am putea acum să spunem *același*, după făgăduința apostolică! Dar osârdia urmașilor lor nu a fost în apărarea Credinței Ortodoxe, precum osârdia vrednicului de pomenire Leon al III-lea, acum între cei fericiți.

9. Într'o oarecare măsură silniciile personale ale Papilor din urmă încetaseră, și nu mai erau decât cele ale propovăduitorilor lor; de curând însă Papa Pius al IX-lea, care a primit episcopatul Romei la 1847, a dat la 6 Ianuarie acest an o Epistola Enciclică *Către Răsăriteni*, având douăsprezece file în tălmăcirea grecească, pe care trimișii săi au răspândit-o ca pe o molimă venită din afară înăuntrul Turmei noastre Ortodoxe. În această Enciclică el se adresează aceluia ce în felurite vremuri și în felurite obști creștinești au apostaziat și au trecut la Papistășie, fiindu-i deci prielnici, dar se îndreaptă cu dinadinsul și către ortodocși, fie direct, fie nenumindu-i; și pomenind pe dumnezeieștii și sfinții noștri Părinți (fila 3, r. 14-18; fila 4, r. 19; fila 9, r. 6; și filele 17 și 23), îi defaimă în chip vădit pe aceștia, cât și pe noi, moștenitorii și urmașii lor: pe ei ca ascultând, zice-se, de poruncile papistășești și de hotărârile venite de la Papi, ca de la arbitrii Bisericii Sobornicești; iar pe noi ca pe niște neascultători de pildele aceluia și, prin urmare, defăimându-ne față de Turma noastră cea de Dumnezeu încredințată, ca pe niște despărțiți de Părinții noștri și nepurtători de grijă pentru datoriile noastre cele sfinte și pentru mântuirea sufletească a fiilor noștri duhovnicești. Și hrăpind ca pe o moșie a sa Biserica cea Sobornicească a lui Hristos, fiindcă ține, precum se laudă, Scaunul episcopal al Fericitului Petru, voiește să amăgească astfel pe cei mai simpli cu apostazia de la Ortodoxie, alegând drept temei al oricărei învățături teologhicești aceste cuvinte cu totul de mirare (fila 10, r. 29): „nici că se află vreo pricină să vă împotriviți întoarcerii la adevărata Biserică și la părtășia cu acest sfânt Scaun al nostru.”

10. Neîndoielnic, oricare din frații și fiii noștri în Hristos, care cu evlavie a fost crescut și învățat, cu băgare de seamă și cu înțelepciunea cea dată lui de Dumnezeu citind, va socoti că și

vorbele celui de acum Episcop al Romei, ca și ale schismaticilor săi înaintași, nu sunt vorbe de pace, cum zice (fila 7, r. 8), și de bunăvoire, ci cuvinte de amăgire și vicleșug, țintind însuși a se mări pe sine, după obiceiul înaintașilor lui cei potrivnici soborniciei. De aceea și suntem încredințați că, așa cum nu s'au înșelat până azi, ortodocșii nu se vor înșela nici de acum înainte; căci adevărat este cuvântul Domnului nostru (Ioan 10, 5): *După cel străin nu merg, ci fug de la dânsul, că nu cunosc glasul străinilor.*

11. **C**u toate acestea, am socotit ca pe a noastră părintească și frățească trebuință, și ca pe o sfântă datorie, să vă întărim prin cea de față încunoștiințare în Ortodoxia care din strămoși o țineți, și să arătăm totodată în treacăt netemeinicia cugetelor Episcopului Romei, lucru care în chip vădit el însuși îl cunoaște. Căci nu cu mărturisirea sa apostolică își împodobește Scaunul, ci de la Scaunul Apostolic se silește a-și temeli stăpânirea, iar de la stăpânire mărturisirea sa. Dar adevărul stă chiar dimpotrivă. Nu numai că Scaunul Romei se socotește a fi fost cinstit de către Fericitului Petru doar din predanie, dar nici Scaunul domnesc al Fericitului Petru mărturisit de Sfânta Scriptură, adică Antiohia, a cărei Biserică este de aceea mărturisită de Sfântul Vasilie (Epist. 48 către Atanasie cel Mare) ca fiind „cea mai însemnată între toate Bisericile din lume”, ba încă mai mult, Sinodul al Doilea a toată lumea, scriind către un Sinod al Apusenilor (preacinstiților și cucernicilor frați și împreună-slujitori Damasie, Ambrozie, Britton, Valerian și ceilalți) mărturisește, zicând: „Biserica cea preaveche și într-adevăr Apostolească a Antiohiei Siriei, în care pentru întâia dată s'a întrebuițat cinstitul nume al creștinilor”, nici aceasta, zicem, Biserica Apostolească a Antiohiei, nu a avut vreodată dreptul de a nu fi judecată cu Sfânta Scriptură și cu hotărârile sobornicești, măcar că este una care într'adevăr se poate mândri cu Scaunul lui Petru. Dar ce zicem? Însuși Fericitul Petru în persoană a fost judecat înaintea tuturor *după adevărul Evangheliei* (Galat. 2, 14) și a fost aflat, după mărturia Scripturii, vinovat și nu drept umblând. Ce trebuie dar a crede pentru cei care se laudă și se semețesc numai cu ținerea Scaunului său, așa de măreț în ochii lor? Ba încă marele Vasile, cel până la cer strălucitor, a toată lumea dascăl al Ortodoxiei în Biserica cea Sobornicească, la care și episcopii Romei sunt nevoiți a ne trimite (fila 8, r. 31), lămurit și deslușit ne-a arătat mai sus ce prețuire se cade a avea pentru judecățile nepătrunsului Vatican: *Care, zice el, nu cunosc adevărul, nici suferă să-l învețe, certându-se cu cei care vor să le vestească adevărul, înșiși întărindu-se în erezia lor.* Astfel că înșiși acei sfinți Părinți ai noștri, pe care admirându-i pe drept, ca pe niște luminători și învățători chiar ai Apusului, ni-i înșiruie Sanctitatea Sa, și ne sfătuește (fila 8) să urmăm lor, ne învață să nu judecăm Ortodoxia după sfântul Scaun, ci Scaunul însuși și pe cel de pe Scaun să-l judecăm după dumnezeieștile Scripturi și hotărârile și rânduielile Sinoadelor, și după Credința cea propovăduită, adică după Ortodoxia învățăturii celei de totdeauna. Așa au judecat și au osândit în Sinod Părinții noștri și pe Honorie, Papă al Romei, și pe Dioscur, Papă al Alexandriei, și pe Makedonie și Nestorie, Patriarhi ai Constantinopolelui, și pe Petru Gnafevs, Patriarhul Antiohiei, și pe ceilalți. Căci dacă și *urâciunea pustiirii a șezut în locul cel sfânt*, după mărturia Scripturilor (Daniil 9, 27; Mat. 24, 15), de ce nu și înnoirea și erezia pe Scaun Sfânt? Și de aici se arată dintr-o privire zădărnicia și slăbiciunea și a celorlalte strădării (fila 8, r. 9, 11, 14) în folosul puterii tiranicești a Episcopului Romei. Căci dacă Biserica lui Hristos nu s'ar fi întemeiat pe *piatra* cea neclătinată a mărturisirii lui Petru: *Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu* (Mat. 16, 16) (care era răspunsul de obște din partea Apostolilor, întrebați: *Dar voi cine-mi ziceți că sunteți?* - Mat. 16, 15, cum tâlcuiesc nouă dumnezeieștii Părinți răsăriteni și apuseni), pe șubredă temelie s'ar fi întemeiat chiar însuși pe Chifa, darmite pe Papa, care după ce s'a făcut stăpân pe cheile Împărăției Cerurilor, le-a chivernisit așa precum bine se vedește din istorie. Dar și însemnarea întreitului *Paște oile mele*, dumnezeieștii noștri Părinți cu un glas învață că nu era un privilegiu al Fericitului Petru asupra celorlalți Apostoli, și cu atât mai puțin al urmașilor lui, ci simplă reașezare a lui în apostolatul din care căzuse prin întreita lepădare. Dumnezeiescul Petru

însuși se arată a primi astfel înțelesul întrebării întrebări a Domnului *Mă iubești? și mai mult, și decât aceștia* (Ioan 21, 16). Căci aducându-și aminte de cuvintele: *Dacă toți se vor sminti întru tine, eu niciodată nu mă voi sminti* (Mat. 26, 33), *s'a mâhnit căci a zis lui a treia oară: Mă iubești?* Dar urmașii lui iau zicerea în chip prielnic, în înțelesul cel foarte plăcut lor.

12. Dar, zice Sanctitatea Sa (fila 8, r. 12), Domnul a spus lui Petru (Luca 22, 32): *Eu m'am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta; și tu oarecând întorcându-te, întărește pe frații tăi.* Rugăciunea Domnului nostru s'a făcut pentru cuvântul că satana încercase să tulbure credința tuturor Ucenicilor, dar Domnul i-a îngăduit numai pentru Petru, și aceasta mai cu seamă pentru că grăise cuvinte de iubire de sine și se îndreptătea pe sine mai presus de ceilalți (Mat. 26, 33): *Dacă toți se vor sminti întru tine, eu niciodată nu mă voi sminti.* Dar această îngăduință a fost trecătoare. *A început a se blestema și a se jura că: Nu știu pe omul acesta.* Iată cât de slabă este firea omenească lăsată în voia ei. *Duhul este osârduitor, dar trupul neputincios* (Mat. 26, 41). Trecătoare, am zis, pentru ca, venindu-și iarăși în sine, prin întoarcerea în pocăință, să întărească și mai mult pe frații săi în Acela pentru Care ei nici și-au călcat jurământul, nici s'au lepădat. O, înțelepte judecăți ale lui Dumnezeu! Cât de dumnezeiască și tainică a fost cea din urmă noapte pe pământ a Mântuitorului nostru! Ci credem că Cina cea sfântă se săvârșește și astăzi în fiecare zi - *aceasta faceți întru pomenirea mea* (Luca 22, 19). *Și de câte ori veți mânca pâinea aceasta, și veți bea paharul acesta, moartea Domnului vestiți până când va veni* (1 Cor. 11, 26). Dragostea frățească, cea cu atâta grijă poruncită nouă de către Învățătorul nostru de obște, zicând: *Întru aceasta vor cunoaște toți că ai mei ucenici sunteți, de veți avea dragoste între voi* (Ioan 13, 35), al căreia zapis și pecete Papii le-au sfâșiat primii, apărând și primind eretice înnoiri, potrivnice celor binevestite nouă și întărite de către Dascălii și Părinții noștri de obște, însăși această dragoste, zicem, lucrează și astăzi cu tărie în sufletul popoarelor creștine și îndeosebi al celor ce le cârmuiesc. Căci mărturisim cu tărie în fața lui Dumnezeu și a oamenilor că rugăciunea Mântuitorului nostru (fila 7, r. 43) către Dumnezeu și Tatăl Său pentru dragostea de obște și unirea creștinilor în Una Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică, în care și credem, *ca să fie una, precum noi una suntem* (Ioan 17, 22), lucrează și în noi nu mai puțin decât în Sanctitatea Sa, și aici dorința și osârdia noastră frățească întâlnesc pe ale Sanctității Sale, cu această singură deosebire, că în noi lucrează sub cuvânt de a se păstra întreg și neatins dumnezeiescul Crez cel neprihănit și desăvârșit al Credinței Creștinești, după glăsuirea evanghelică și hotărârile celor Șapte Sfinte Sinoade a toată lumea, și după învățătura Bisericii Sobornicești celei de totdeauna; iar în Sanctitatea Sa, pentru sprijinirea și întărirea stăpânirii și dregătoriei celor care șed pe Scaunul Apostolic și a noii lor învățături. Iată în scurt capitolul întregii deosebiri și neînțelegeri dintre noi și aceia, și zidul cel din mijloc al despărțirii, care nădăjduim ca, prin împreună-lucrarea vestitei înțelepciuni a Sanctității Sale, se va ridica din mijloc în zilele noastre, după cum ne-a făgăduit Dumnezeu (Ioan 10, 16): *Și alte oi am, care nu sunt din staulul acesta; și pe acelea mi se cade a le aduce, și glasul meu vor auzi* (Care de la Tatăl porcede). Fie spusă acum și cea de-a treia. Căci de socotim, după cuvintele Sanctității Sale, că rugăciunea Domnului nostru pentru Petru, care avea să se lepede și să-și calce jurământul, ar fi rămas legată și unită cu Scaunul lui Petru, și că ar trece în putere către cei ce șed în timp pe el, deși, cum s'a spus mai sus, nu avem nici un temei spre a ne întări în această părere (după cum aflăm din pilda Fericitului Petru însuși, din Scriptură, încă și după pogorârea Sfântului Duh), ne încredințăm totuși din cuvintele Domnului nostru că va veni vremea când această dumnezeiască rugăciune, cea pentru lepădarea lui Petru, *ca să nu piară până în sfârșit credința lui*, va lucra și asupra vreunuia dintre urmașii Scaunului său, care va și plânge cu amar precum acela, și întorcându-se oarecând, ne va întări și mai mult pe noi, frații lui, în Mărturisirea Ortodoxă care din strămoși o ținem. Și dea Dumnezeu ca acest adevărat urmaș al lui Petru să fie Sanctitatea Sa! Și ce oare ne împiedică să adăugăm la această umilă rugămintă a noastră și

curatul nostru Sfat din inimă în numele Sfintei Biserici Sobornicești? Nu îndrăznim a zice, cum face Sanctitatea Sa (fila 10, 1.22), ca lucrurile să se facă „fără nici o zăbavă”, ci zicem fără grabă, cu multă chibzuință, și încă, de va fi trebuință, cu sfatul Episcopilor, Teologilor și Dascălilor celor mai înțelepți, mai evlavioși, mai iubitori de adevăr și nepărtinitori, de care destui au astăzi, după dumnezeiasca economie, toate neamurile din Apus.

13. Zice Sanctitatea Sa că Episcopul de Lugdunum, Sfântul Irineu, scrie în lauda Bisericii Romane: *Toată Biserica, adică credincioșii de pretutindenea, sunt îndatorați a se duce către această Biserică, din pricina întâietății ei, Biserică în care s'a ținut întru totul de către credincioșii de pretutindenea predania ce vine de la Apostoli.* Deși acest sfânt zice cu totul altceva decât cred cei de la Vatican, le lăsăm înțelesul și tâlcuirea cea după bunul lor plac și zicem: Cine tăgăduiește că vechea Biserică Romană era Apostolică și Ortodoxă? Ci nimeni între noi nu va pregeta a o numi și pildă de Ortodoxie. Încă vom și adăugi, spre mai marea ei laudă, și locul de la istoricul Sozomen (Ist. Bis. III, 12) pe care Sanctitatea Sa l-a trecut cu vederea, pentru chipul în care, până la un timp, a putut a-și păzi Ortodoxia ce-i lăudăm: „*Căci îndeobște Biserica cea din tot Apusul, curat cârmuindu-se de dogmele Părinților, a fost ferită de ceartă și de rătăcirile ei*”. Oare cine dintre Părinți sau dintre noi înșine ar fi tăgăduit întâietatea ei canonică în înșiruirea Ierarhiei, *atâta vreme cât s'a cârmuit curat de dogmele Părinților*, ținându-se de limpedea rânduială a Scripturii și a Sfințelor Sinoade? Acum însă nu mai aflăm păstrată în ea nici dogma Fericitei Treimi, după Crezul dumnezeieștilor Părinți adunați întâi la Niceea și al doilea la Constantinopol, care l-au mărturisit și întărit celelalte cincisăzeci Sinoade a toată lumea, și sub atâtea afurisenii i-au pus pe cei ce l-ar schimba fie și cu o cirtă, ca pe unii ce s'ar face nimicitorii lui; nici aflăm forma cea apostolească a dumnezeiescului Botez, nici Chemarea Duhului celui de taină săvârșitor asupra sfințelor, ci vedem în ea și dumnezeiescul Pahar socotit - să nu fie! - ca o băătură de prisos, și altele multe, necunoscute nu doar sfinților noștri Părinți, care au fost totdeauna sobornicesc și negreșelnic canon și dreptar al Ortodoxiei, precum și Sanctitatea Sa învață, cinstind adevărul (Fila 6), dar și vechilor sfinți Părinți ai Apusului. Dar încă și această întâietate, pentru care se luptă acum din toate puterile Sanctitatea Sa, precum au făcut și înaintașii săi, s'a preschimbat dintr'un semn frățesc și privilegiu ierarhic, în stăpânească hegemonie. Ce trebuie dar să credem despre predaniile ei nescrise, dacă cele scrise au suferit așa prefacere și schimbare în rău? Sau cine este atât de îndrăzneț și de încrezător în vrednicia Scaunului Apostolic, încât să cuteze a zice că de ar trăi din nou cel întru sfinți Părintele nostru Irineu și ar vedea-o astăzi ruptă de vechea și cea dintru început învățătură apostolească în atâtea dintre cele mai de căpetenie și sobornicești hotărâri ale Creștinătății, nu s'ar împotrivi el cel dintâi la înnoirile și la cele de sine așezăminte ale Bisericii **Romane celei pe drept lăudate atunci, ca una ce se cârmuiește curat de dogmele Părinților?** Dacă ar vedea, de pildă, cum Biserica Romană nu numai că înlătură din canonul ei liturgic, după insuflarea scolasticilor, străvechea și apostolica chemare a Duhului celui de taină Sfințitor, și că strâmbă slujba în chip vrednic de plâns în partea ei cea mai de căpetenie, dar și sânguiește cu îndărătnicie ca să o scoată și din Liturgia celorlalte Obști Creștinești - cu defăimare grăind Sanctitatea Sa despre aceasta, în chip așa de nevrednic de Scaunul Apostolic cu care se laudă, că „s'a strecurat după schismă” (fila 11, r. 11) - câte n'ar zice despre această înnoire dumnezeiescul Părinte? El care ne încredințează (Cartea a IV-a, cap. 34) că „pâinea cea din pământ, primind și poftirea lui Dumnezeu, nu mai este pâinea de obște” ș.c.l., înțelegând prin „poftire” (ekklhsiV) chemarea (epiklhsiV). Faptul că Irineu crede că prin ea se săvârșește Taina Jertfei este însemnat în chip deosebit chiar și de către Franciscus Feu-Ardentius, din cinul călugărilor papistași ziși Minoriti, care la 1639 a scos scrierile sfântului cu scoli, și care zice (Cartea I, cap. 18, fila 114) că Irineu învață „că pâinea și Paharul amestecat, prin cuvintele chemării se fac adevăratul Trup și Sânge al lui Hristos”. Iar de ar auzi despre vicariatul și dreptul de eretocrit^[2] a Papei, câte nu ar zice el,

care și pentru o mică și aproape neînsemnată pricină pentru prăznuirea Paștilor (Eusebie, Ist. Bis. V, 26), s'a împotrivit cu așa cutezare și biruință silniciei Papei Victor în Biserica cea slobodă a lui Hristos? Astfel că chiar martorul adus de Sanctitatea Sa pentru întâietatea Bisericii Romane arată că vrednicia ei nu este una stăpânească, și nici de plângere, cum n'a avut-o vreodată nici însuși Fericitul Petru, ci un privilegiu frățesc în Biserica Sobornicească și o cinstire arătată Papilor pentru faima și întâietatea Cetății. Tot așa și Sinodul al IV-lea a toată lumea - pentru a păstra înșiruirea rangurilor Bisericilor, cea canoniceste așezată de Sinodu al III-lea a toată lumea (Can. 8), urmând Sinodului al II-lea a toată lumea (Can. 3), care și el urma celui Dintâi (Can. 6), ce numea *obicei* dreptul de eretocrit al Papii peste Apus - a arătat în acest chip temeiul acesteia: „Părinții după dreptate i-au dat întâietatea de cinstire (ta Presbeia), pentru că Cetatea aceea era cetate împărătească” (Can. 28), nespunând nimic despre singura stăpânire a Papei asupra apostoliei lui Petru, și încă mai puțin despre vicariatul Episcopilor Romei și despre Păstoria universală. Iar o asemenea tăcere adâncă asupra unor așa de mari privilegii - și nu numai aceasta, ci și temeiul arătat al întâietății, adică nu *Paște oile mele*, nici *Pe această piatră voi zidi Biserica mea*, ci numai vechiul obicei și însușirea de Cetate Împărătească, și acestea nu de la Domnul, ci de la Părinți - va părea, suntem încredințați, lucru greu de înțeles Sanctității Sale, care cugetă altfel despre întâietatea sa (fila 8, r. 16), cu-atât mai mult cu cât el însuși, cum vom vedea, ține în mare cinste sus-zisa mărturie a Sinodului al IV-lea a toată lumea, ce crede a fi prielnic Scaunului său, și cu cât Sfântul Grigorie Dialogul, numit și cel Mare (Cartea I, Ep. 25), obișnuia a le numi pe aceste patru [Sinoade a toată lumea] ca fiind cele patru Evanghelii și piatră cu patru fețe, pe care s'a zidit Biserica Sobornicească.

14. Zice Sanctitatea Sa (fila 10, r. 12) că certându-se Corinteni, au făcut arătare către Clement, Papă al Romei, care judecând pricina, le-a scris, iar ei așa de mult au îmbrățișat hotărârea lui, încât o citeau și în Biserici. Dar aceasta este prea slabă întărire a stăpânirii papistășești în casa lui Dumnezeu. Căci atunci, fiind Roma miezul ocârmuirii și Cetate de scaun, în care sălășluiau împărății, se cădea ca orice pricină de oarecare însemnătate, cum arată istoria a fi fost cea a Corintenilor, să se hotărască acolo, mai ales când una din părțile aflate în neînțelegere cerea ajutor din afară, cum se întâmplă și până astăzi. Patriarhii Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, în pricini neobișnuite și cu anevoie de dezlegat, scriu Patriarhului Constantinopolului, fiindcă este în cetatea de scaun a Împărăției, și încă pentru sobornicele sale întâietăți. Și dacă împreună-lucrarea frățescă va îndrepta cea ce este de îndreptat, bine! Dar de nu, se vestește lucrul și Cărmuirii, după rânduială. Dar această înțelegere frățescă în credința Creștinească nu se neguțătorește prin robirea Bisericilor lui Dumnezeu. Fie acesta răspunsul nostru și pentru pildele de frățescă și cuvenită sprijinire a întâietății Episcopilor Romei, Iuliu și Inochentie, arătate de sfinții Atanasie cel Mare și Ioan Gură de Aur, de care face vorbire Sanctitatea Sa (fila 9 r. 6, 17), pentru care urmașii acelora caută acum a ne răsplăti prin măsluirea dumnezeiescului Crez, deși Iuliu însuși s'a pornit atunci împotriva unora pentru că „tulbură Bisericile, nestăruind în învățătura de la Niceea” (Sozomen, Ist. Bis., Cartea III, cap 7), amenințându-i (id.) cu scoaterea din Biserică „de nu vor înceta cu înnoirile.” Trebuie încă spus în pricina Corintenilor, că fiind atunci numai trei Scaune Patriarhale, cel mai apropiat și cel mai potrivit pentru Corinteni era cel al Romei, către care și se cădea să se îndrepte în chip canonic. Nu vedem dar în acestea nimic neobișnuit, nici vreo dovadă a puterii tiranice a Papei în Biserica cea slobodă a lui Dumnezeu.

15. Ci zice, în sfârșit, Sanctitatea Sa (pag. 9, r. 20), că Sinodul al Patrulea a toată lumea (pe care din greșală, firește, îl mută de la Calcedon la Cartagina), a strigat după citirea epistolei Papei Leon I: „Petru a vorbit astfel prin Leon.” Lucrul este adevărat. Dar Sanctitatea Sa nu trebuie să treacă cu vederea cum și după ce fel de cercetare au strigat Părinții noștri ceea ce au

strigat în lauda lui Leon. Ci întrucât Sanctitatea Sa, căutând poate a nu înmulți cuvântul, pare a fi lăsat afară acest preafolositor lucru, care arată în chip vădit cu cât stă mai presus Sinodul a Toată Lumea nu numai decât Papa, ci încă și decât oricare Sinod al lui, iată vom arăta noi către toți faptul așa cum a fost. Din cei peste șase sute de Părinți adunați la Sinodul de la Calcedon, aproape două sute, cei mai învățați dintre dânșii, au fost însărcinați de Sinod a cerceta și după grai și după înțeles sus-pomenita Epistolă a lui Leon; și nu numai atât, ci încă să dea în scris și sub iscălitură judecata lor asupra ei, de este ori nu ortodoxă. Cele aproape două sute de judecăți și hotărâri asupra Epistolei se găsesc îndeosebi în adunarea a patra a numitului sfânt Sinod, cu vorbiri de felul acesta:

„Maxim al Antiohiei Siriei a zis: Epistola sfântului Leon, Arhiepiscop al Romei celei Împărătești, se potrivește celor hotărâte de către cei trei sute optsprezece sfinți Părinți de la Niceea și cei o sută cincizeci de la Constantinopol, Noua Romă, și cu credința înfățișată la Efes de preasfințitul Episcop Chiril. Și am iscălit dedesubt.”

Și iarăși:

„Theodorit, preacucernicul Episcop al Chirului: Epistolia preasfințitului Arhiepiscop, Domnia Sa Leon, este deopotrivă cu credința statornicită la Niceea de către sfinții și fericiții Părinți, și cu Crezul înfățișat la Constantinopole de către cei o sută cincizeci, și cu epistolele fericitului Chiril. Și primind sus-numita epistolă, am iscălit dedesubt.”

Și așa toți la rând mărturisesc: „Epistola se potrivește,” „Epistola este întocmai,” „Epistola este pe potriva înțelesului” și celelalte. După atât de multă și așa de aspră cercetare a asemuirii sale cu sfințele Sinoade de mai înainte, și după deplină încredințare asupra dreptei așezări a înțelesului său, și nu doar că era Epistola Papei, au scos, fără nici o pizmuire, această strigare preavestită, cu care și Sanctitatea Sa acum laudându-se, se mândrește. Dar dacă și Sanctitatea Sa ne-ar fi trimis cuvinte asemenea și într'un glas cu cele Șapte Sfinte Sinoade a toată lumea de mai înainte, în loc să se laude cu evlavia înaintașilor săi, cea vestită de înaintașii și Părinții noștri într'un Sinod a toată lumea, s'ar fi putut lauda pe drept cu propria ortodoxie, vestind adică ale sale bunătăți în locul cinstirilor strămoșești. Fie dar încredințat Sanctitatea Sa că încă și acum, scriindu-ne astfel de lucruri, pe care cercetându-le și cercându-le două sute de părinți, le-ar afla într-un gând și asemenea cu Sinoadele sus-pomenite, atunci, zicem, va auzi și de la noi păcătoșii astăzi nu numai „Petru a grăit astfel”, și orice altă convenită cinstire, dar și: „Sărutată fie sfânta mână care a șters lacrimile Bisericii Sobornicești.”

16. Și suntem cu totul îndreptățiți a aștepta de la chibzuita prevedere a Sanctității Sale un lucru așa vrednic de adevăratul urmaș al Fericitului Petru, al lui Leon I, ca și al lui Leon al III-lea, care pentru paza credinței ortodoxe a săpat pe nepieritoare table dumnezeiescul Crez fără înnoire - lucru ce va uni iarăși Bisericile Apusului cu Sfânta Biserică Sobornicească, în care sunt încă goale și gata de primire și Scaunul de întâi-stătător canonic al Sanctității Sale, și celelalte Scaune ale tuturor episcopilor Apusului. Căci Biserica cea Sobornicească, așteptând în tot chipul întoarcerea Păstorilor ce au apostaziat împreună cu turmele lor, nu desparte doar cu numele pe cei ce au fost în chip neîncuviințat puși în dregătorie prin lucrarea celorlalți, trecându-se astfel cu vederea Preoția. Ci noi așteptăm „cuvânt de mângâiere”, nădăjduind ca acesta, după cum scria Sfântul Vasile către Sfântul Ambrozie, Episcopul Mediolanului (Epistolia 55), „să calce din nou pe vechile urme ale Părinților.” Încât nu fără mare uimire am citit numita epistolă Enciclică adresată Răsăritenilor, în care cu nemângâiată durere sufletească vedem și pe Sanctitatea Sa, cel vestit pentru chibzuință, grăind ca și înaintașii săi în schismă cuvinte ce pun asupra noastră stricarea curatului și sfântul nostru Crez, pecetluit de cele Șapte Sinoade a toată lumea, cât și vătămarea

sfintelor Liturghii, când numai cereasca lor țesătură, și numele celor care le-au întocmit, și chipul preacinstitei vechimi, și întărirea dată lor de Sinodul al Șaptelea a toată lumea (Actul VI) l-ar fi făcut să încremenească și să-și abată în lături nelegiuita și atotcutezătoarea mână pe cel ce ar fi pălmit astfel pe Domnul Slavei. Din acestea am înțeles în ce hățiş de înșelări fără ieșire și păcat de neîndreptat al răsturnării a aruncat Papistășia până și pe cei mai înțelepți și mai evlavioși Episcopi ai Bisericii Romane, încât pentru păstrarea nevinovatei, și deci prețuitei dregătorii vicariale, deopotrivă cu a tiraniceștii întâietății cu cele ce atârnă de la ea, să ajungă a nu mai putea face altfel decât să-și bată joc de cele mai sfinte și de neatins lucruri, îndrăznind totul pentru acel singur țel. Măcar că în vorbe îmbrăcându-se cu evlavioasa prețuire a „preacinstitei vechimi” (pag. 11, r. 16), în fapt pornirea înnoitoare rămâne înlăuntru; și este de mirare cum Sanctitatea Sa nu se gândește la sine când zice că „trebuie să aruncăm tot ce s’a strecurat între noi de la Schismă,” când el și ai săi au răspândit veninul înnoirii până și în Cina Domnului nostru. Se vedește din aceste cuvinte că Sanctitatea Sa socotește neîndoielnic că și în Biserica Ortodoxă s’a întâmplat același lucru ce vede că s’a întâmplat în Biserica Romei de la ridicarea Papistășiei: adică schimbare dintr’o dată în toate Tainele, și stricare, după vorbăria scolastică, în care încrezându-se, se mulțumește cu gândul că și sfintele noastre Liturghii și Taine și Dogme au suferit la fel, prețuind însă, chipurile, a noastră „preacinstită vechime.” Și aceasta dintr’o îngăduință cu totul apostolească! - „fără”, cum zice dânsul (pag. 11, r. 5), „a ne întrista cu vreo aspră îngrădire!” Dintr-o asemenea necunoaștere a apostolice și soborniceștii hrane cu care viețuim s’a tras și cealaltă rostire a sa (pag. 7, r. 22): „Dar nici între voi nu s’a putut păstra unirea învățaturii și sfânta supunere”, punând pe seama noastră în chip curios chiar năpasta de care el însuși suferă în casa lui; tot așa cum oarecând Papa Leon al IX-lea scria celui întru fericiți Mihail Cerularie, învinovățind pe Greci de a fi schimbat Crezul Bisericii Sobornicești, nerușinându-se nici pentru cinstea sa, nici pentru adevărul istoriei. Dar suntem încredințați că dacă Sanctitatea Sa și-ar aduce aminte de cele ce țin de vechimea și istoria bisericească, de învățătura dumnezeieștilor Părinți și de vechile Liturghii ale Galiei și Spaniei, și de Molitfelnicul vechii Biserici Romane, cu uimire va afla câte alte hidoase fiice a născut în Apus Papistășia, care și acum trăiesc; câtă vreme, la noi, Ortodoxia a păstrat Biserica Sobornicească mireasă nestricată pentru Mirele ei, deși fără să aibă stăpânire lumească și nici, cum zice Sanctitatea Sa (pag. 7, r. 23), vreo sfântă „supunere”, ci numai prin legătura dragostei și prin iubirea pentru Maica de obște stau legați toți laolaltă în unimea Credinței pecetluite cu cele șapte pecetei ale Duhului (Apoc. 5, 1), adică cu cele Șapte Sinoade a Toată Lumea, și în ascultare față de Adevăr. Va afla de asemenea câte din învățăturile și tainele papistășești de astăzi trebuie a fi înlăturate, ca niște „porunci omenești”, astfel ca Biserica cea întrutot înnoitoare a Apusului să se poată întoarce la credința ortodoxă sobornicească nestrămutată a Părinților noștri de obște. Întrucât și Sanctitatea Sa recunoaște osârdia noastră de obște în această credință, când zice (pag. 8, r. 30) „să luăm seama la învățătura cea păstrată de strămoșii noștri”, bine face învățându-ne (ibid. r. 31) să urmăm vechilor Ierarhi și credincioșilor Mitropoliilor Răsăritene, care ne-au lăsat nouă pildă prin Sinoade (§ 15) de felul cum înțelegeau credincioșia învățătorească a Arhiepiscopilor Romei celei vechi, și cum se cuvine a cugeta pentru ei în Biserica Ortodoxă, și în ce fel ni se cuvine a primi învățăturile lor, care pildă preabine a tâlcuit-o (§ 17) cel până la cer strălucitorul Vasile. Cât privește hegemonia, întrucât nu voim a da la iveală un tratat, să îl lășăm pe același mare Vasile să înfățișează pricina în puține cuvinte: „Am voit mai bine a mă adresa Celui ce este Capul acelora”.

17. Din toate acestea, orice om hrănit cu sănătoasa învățatură sobornicească, și îndeosebi Sanctitatea Sa, are a trage încheierea de cât este de necinstitor și potrivnic soborniciei a cuteza stricarea dogmelor și liturghiilor noastre și a celorlalte sfinte slujbe, ce sunt și s’au dovedit a fi de aceeași vârstă cu propovăduirea creștinească: pricină pentru care li s’a dat totdeauna

cinstire, și au fost crezute a fi curate chiar și de vechii Papi ortodocși, căroră altădată le erau moștenire de obște cu noi. Se înțelege dar cât de cuvenită și sfântă ar fi îndreptarea înnoirilor, a căroră intrare în Biserica Romei noi o știm în ce vreme s'a întâmplat pentru fiecare, căci fericiții noștri Părinți au mărturisit din vreme în vreme împotriva fiecărei înnoiri. Dar sunt și alte pricini pentru ca Sanctitatea Sa să se înduplece către aceste schimbări. Întâi, că cele ale noastre au fost cândva vrednice de cinste și pentru Apuseni, care aveau aceleași sfinte slujbe și mărturiseau același Crez. Însă înnoirile nu erau cunoscute Părinților noștri, nici se pot arăta că s'ar afla în scrierile Părinților ortodocși apuseni, nici că ar avea obârșie din vechime ori sobornicească. Încă la noi nici Patriarhii, nici Sinoadele nu au putut vreodată a aduce lucruri noi, căci păzitorul Credinței este însuși trupul Bisericii, adică poporul însuși, care voiește ca veșnic neschimbată să-i fie credința, și la fel cu a Părinților săi, cum au experiat în fapt după schismă mulți dintre Papi și dintre Patriarhii cu cugetul latinilor, nimic izbândind în încercările lor, pe când în Biserica Apuseană, din vreme în vreme, Papii au poruncit înnoiri fie cu cele legiuite, fie cu silnicie, pentru iconomie (după cum se îndreptăteau către părinții noștri, deși sfâșiau astfel Trupul lui Hristos); tot astfel Papa poate din nou, acum pentru dumnezeiască în adevăr și foarte îndreptățită iconomie, (dregând nu mreață, ci însuși sfâșiata haină a Mântuitorului), să reazeze cele vechi și preacinstite - *în stare a păzi evlavia*, precum mărturisește și Sanctitatea Sa (pag. 11, r. 16), și pe care însuși le cinstește, cum zice (ibid., r. 14), alături de înaintașii săi, căci adaugă graiul vrednic de pomenire al unuia dintre acești fericiți înaintași (anume Celestin, scriind Sinodului al III-lea a toată lumea): *Desinat novitas incessere vetustatem* - „*Înceteze noutatea a lovi vechimea*.” Și bucure-se măcar de acest câștig Biserica cea Sobornicească din singura negreșelnică rostire de până acum a Papilor. Orișicum, trebuie să mărturisim că într-o asemenea lucrare, oricât de strălucit ar fi Pius al IX-lea în înțelepciune și evlavie și în osârdia pentru unirea creștinească în Biserica Sobornicească, precum însuși zice, totuși va întâmpina și dinlăuntru și din afară greutăți și osteleni. Ci aici suntem mai ales datori a aduce aminte Sanctității Sale - fie-ne iertată îndrăzneala! - de acel loc al Epistolei Sale (pag. 8, r. 32), cum „că în cele privitoare la mărturisirea dumnezeieștii noastre credințe nu avem a ne teme de nimic atunci când cugetăm la slava lui Hristos și răsplata ce ne așteaptă în viața cea veșnică”. Se cade Sanctității Sale a arăta înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor că, așa cum este începător al sfatului plăcut lui Dumnezeu, tot astfel este și cel care de bunăvoie apără năpăstuitul adevăr evanghelic și sobornic, chiar până la jertfirea însuși folosului său, ca să fie, cum zice proorocul (Isaia, 60, 17), *cârmuitor în pace și episcop întru dreptate*. Fie! Dar până a se întâmpla dorita întoarcere a Bisericilor apostate la trupul Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, al căreia *Cap este Hristos* (Efes. 4, 15), iar noi fiecare *mădulare în parte*, orice sfat venit de la ele, orice îndemn neavenit tinzând către nimicirea neprihănitei noastre credințe primite de la Părinți, cu dreptate se osândește sobornicește, nu numai ca un lucru îndoielnic și de ocolit, ci încă și ca necinstitor și pierzător de suflet. Și între acestea stă întâi de toate numita Enciclică *Către Răsăriteni*, a Episcopului Romei celei vechi, Papa Pius al IX-lea, drept pentru care vestim acest lucru în Biserica Sobornicească.

18. Pentru aceea, iubiți frați și împreună-slujitori ai smereniei noastre, precum întotdeauna, așa și acum, mai ales în această împrejurare a ieșirii numitei Enciclice, socotim pentru noi ca o datorie de neînlăturat, după răspunderea noastră patriarhicală și sobornică, pentru ca să nu se piardă nimeni din sfântul Staul al Soborniceștii Biserici Ortodoxe, preasfânta noastră Maică a tuturor, să ne aducem aminte în fiecare zi și să vă îndemnăm ca, amintindu-vă unii altora cuvintele și îndemnurile fericitului Pavel către sfinții noștri înaintași, căroră le-a făcut chemare în Efes, să zicem iarăși unii către alții: *Luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi Episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu sângele său. Că eu știu aceasta, că după plecarea mea vor intra lupi îngrozitori între voi, care*

nu vor cruța turma. Și dintre voi înșivă se vor ridica bărbați, grăind învățături răstălmăcite, ca să tragă pe ucenici după ei. Pentru aceea privegheați (Fapte 20, 28-31). Atunci înaintașii și Părinții noștri, auzind aceste sfinte porunci, au făcut plângere mare și, căzând pe grumazul lui, îl sărutau. Pentru aceea dar și noi, fraților, auzindu-l muștrându-ne cu lacrimi, să cădem cu cugetul pe grumazul lui și, sărutându-l, să-l mângâiem cu statornica noastră făgăduință că nimeni nu ne va despărți de dragostea lui Hristos, nimeni nu ne va rățăci de la învățătura cea evanghelică, nimeni nu ne va ademeni de la calea cea neabătută a părinților noștri, cum nici pe dânșii nu a putut cineva a-i amăgi, cu toată silința ce și-au dat în felurite vremuri cei ridicați asupra noastră de către ispititorul, ca să auzim de la Stăpânul: *Bine slugă bună și credincioasă*, primind plinirea Credinței, adică mântuirea sufletelor noastre și a Turmei celei cugetătoare căreia Duhul Sfânt ne-au așezat Păstori.

19. Această poruncă și îndemnare apostolească am adus-o în folosul vostru și o trimitem prin voi și întregii obști Ortodoxe, în orice parte a pământului s'ar afla, Preoților și Ieromonahilor, Ierodiaconilor și Monahilor, într'un cuvânt, întregului cler și poporului credincios, cârmuitorilor și cârmuiților, bogaților și săracilor, părinților și copiilor, dascălilor și școlarilor, învățaților și neînvățaților, stăpânilor și slugilor, ca toți întărindu-ne, și unii pe alții sfătuindu-ne, *să putem sta împotriva meșteșugirilor diavolului*. Căci așa ne îndeamnă pe toți și Fericitul Petru Apostolul: *Fiți treji, privegheați, pentru că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu răcnind umblă, căutând pe cine să înghită; căruia stați împotriva întăriți fiind în credință* (I Petru 5, 8-9).

20. Căci credința noastră, fraților, nu de la oameni, nici prin om este, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos, care au vestit-o dumnezeieștii Apostoli, au întărit-o sfintele Sinoade a toată lumea, au învățat-o neîntrerupt prea marii și înțelepți Dascăli ai lumii, și au încredințat-o sângiurile cele vărsate ale sfinților Mucenici. *Să ținem tare mărturisirea care am primit-o curată de la atâția bărbați, lepădând orice înnoire ca pe o insuflare a diavolului*. Cel ce primește înnoirea vădește nedesăvârșită Credința ortodoxă cea propovăduită. Dar această Credință a fost demult pecetluită ca desăvârșită, nesuferind nici micșorare, nici adăugire, nici vreo schimbare oarecare; și care cutează a face, sau a sfătui, sau a cugeta la aceasta, a și tăgăduit credința lui Hristos, s'a și supus de bună voie veșnicei afurisenii, pentru hula împotriva Duhului Sfânt, ca și cum adică nu ar fi vorbit deplin în Scripturi și prin Sinoadele a toată lumea. Această înfricoșată afurisenie, frați și fii iubiți în Hristos, nu o rostim noi astăzi, ci a rostit-o cel dintâi Mântuitorul nostru (Mat. 12, 32): *Oricine va zice împotriva Duhului Sfânt, nu se va ierta lui nici în veacul de acum, nici în cel ce va să fie*; a rostit-o dumnezeiescul Pavel (Galat. 1, 6-8): *Mă mir că așa de curând vă mutați de la cel ce v-a chemat pe voi prin harul lui Hristos, la altă evanghelie; care nu este alta, decât că sunt unii care va tulbură și voiesc să schimbe evanghelia lui Hristos. Dar chiar dacă noi, sau un înger din cer de v-ar vesti vouă alta evanghelie decât cea pe care v-am vestit-o - anatema să fie!* Au rostit-o cele Șapte Sinoade a Toată Lumea și toată ceata de-Dumnezeu-purtătorilor Părinți. Drept aceea, toți care înnoiesc, fie prin erezie ori prin schismă, de bună voia lor s'au îmbrăcat, după Psalmistul, *cu blestemul ca și cu o haină* (Ps. 108, 17), fie că sunt Papi, fie Patriarhi, fie clerici, fie mireni; ci dacă cineva, măcar și înger din cer, ar vesti vouă altă Evanghelie decât ați primit, anatema să fie. Așa cugetând Părinții noștri și ascultând de cuvintele cele de suflet mântuitoare ale lui Pavel, statornici au rămas și neclintiți în credința cea învățată lor neîntrerupt, și au păstrat-o neschimbată și neîntinată în mijlocul atâtor erezii, dându-ne-o curată și neprihănită, cum curată a ieșit din gura celor dintâi slujitori ai Cuvântului. Așa și noi cugetând, să o dăm mai departe curată cum am primit-o generațiilor viitoare, nimic stricând, ca să se poată și aceia înfățișa ca și noi plini de încredere, neavând a se rușina când vor vorbi despre credința strămoșilor lor.

21. Drept aceea, frați și fii ai noștri iubiți întru Domnul, *curățind sufletele noastre cu ascultarea adevărului* (I Petru 1, 22), *se cade nouă mai mult să ascultăm cele ce s'au auzit, ca nu cândva să trecem pe alături* (Evr. 2, 1). Credința și mărturisirea care o ținem nu are a se rușina, învățată fiind în Evanghelie din gura Domnului nostru, mărturisită de Sfinții Apostoli, de către sfințele Șapte Sinoade a toată lumea, propovăduită în toată lumea, mărturisită și de vrăjmașii ei, care înainte de a apostazia de la Ortodoxie la erezii, țineau și ei această Credință, sau măcar părinții lor, ori părinții părinților lor. Este mărturisită de o istorie neîntreruptă, ca una care a biruit împotriva tuturor ereziilor ce au prigonit-o și o prigonesc, cum și până astăzi vedeți. Unii după alții sfinții dumnezeiești Părinți și înaintași ai noștri, începând de la Apostoli, și cei pe care Apostolii i-au așezat urmași până astăzi, tocmind un singur și neîntrerupt lanț și dând mână cu mână, țin cu tărie sfântul țarc, a căruia ușă este Hristos și în care toată Turma ortodoxă se păstorește în pășunile cele roditoare ale Edenului cel tainic, iar nu în pustii neumblate și prăpăstioase, cum crede Sanctitatea Sa (pag. 7, r. 12). Biserica noastră păstrează cea fără de greș și adevărată jitniță a dumnezeieștilor Scripturi, tălmăcirea cea adevărată și dreaptă a Vechiului Legământ, iar pentru cel Nou însuși izvodul cel dumnezeiesc. Rânduielele sfintelor Taine, și mai cu seamă cele ale dumnezeieștii Liturghii, sunt însăși acele slăvite și smerite slujbe învățate de la Apostoli. Nici un neam, nici o obște creștinească nu se poate lăuda cu asemenea Liturghii precum cele ale lui Iacob, Vasile, Hrisostom. Preacinstitele Sinoade a toată lumea, acești șapte stâlpi ai casei Înțelepciunii, în ea și la noi s'au ținut. Această Biserică a noastră are izvoadele sfintelor lor hotărâri. Întâi-stătătorii ei, și cinstita Preoțime, și cinul monahicesc păstrează însăși vrednicia preaveche și curată a întâilor veacuri ale Creștinătății, și în cugete, și în purtare, încă și în îmbrăcămintea lor cea simplă. Da, în adevăr, în acest sfânt Staul neconținut au sărit și sar *lupi grei*, precum și în vremea noastră vedem, după prezicerea Apostolului, lucru ce arată că adevărații miei ai Arhipăstorului în el sunt adăpostiți; ci această Biserică a cântat și va cânta în veac: *Înconjurând m'au înconjurat, și în numele Domnului i-am înfrânt pe ei* (Ps. 117, 11). Să mai adăugăm o cugetare tristă, însă necesară pentru dovedirea și încredințarea adevărului cuvintelor noastre: Toate neamurile creștinești, câte se văd astăzi cinstind Numele lui Hristos, nelipsind chiar Apusul și Roma însăși, cum ne încredințăm și din înșiruirea întâilor ei Papi, au fost învățate credința cea adevărată în Hristos de către sfinții noștri înaintași și părinți, măcar că mai târziu bărbați vicleni, dintre care mulți păstori și arhipăstori ai numitelor neamuri, cutezând cu gânduri ticăloase și cu eretice păreri, au cutezat a întina, vai! ortodoxia acelor neamuri, precum istoria cea nemincinoasă învață, și cum și Sfântul Pavel a prevestit.

22. Pentru aceea, frați și fii ai noștri duhovnicești, să cunoaștem bine cât este de mare harul care Dumnezeu l-a dat Credinței noastre Ortodoxe și Bisericii lui cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, care ca o Maică credincioasă soțului ei ne crește pe noi ca pe niște copii care să nu ne rușinăm, și bine să ne apărăm, cu vrednică îndrăznire pentru *nădejdea care este în noi*. Dar ce vom răsplăti Domnului noi, păcătoșii, pentru toate câte ne-a dat nouă? Domnul și Dumnezeul nostru cel preaîndestulat, Care ne-a câștigat pe noi cu însuși Sângele său, nimic altceva nu cere de la noi, decât numai credincioșie din tot sufletul și din toată inima față de sfânta și nepătata Credință a părinților noștri, dragoste și dorire pentru Biserica Ortodoxă ce ne-a născut din nou nu prin înnoitoarea stropire, ci prin dumnezeiasca scaldătoare a Botezului Apostolicesc; care ne hrănește, după Legământul cel veșnic al Mântuitorului nostru, cu însuși Cinstitul său Trup, și ne adapă din destul, ca o adevărată Maică, cu Cinstitul lui Sânge vărsat pentru noi și pentru mântuirea lumii. Să o înconjurăm dar cu duhul, precum puii cloșca, în orice parte a pământului ne-am afla, la Miazănoapte sau la Miazăzi, la Răsărit sau la Apus. Să ațintim privirile și cugetele noastre la dumnezeiasca ei față și preastrălucita sa frumusețe. Să cuprindem cu amândouă mâinile haina ei cea luminoasă, cu care a îmbrăcat-o cu neprihănitele Sale mâini

Mirele „cel frumos la vedere” când a răscumpărat-o din robia celui viclean, împodobind-o Sieși ca pe o veșnică Mireasă. Să avem în sufletele noastre deopotrivă unii spre alții simțământul de durere al maicii iubitoare de copii, și al copiilor iubitori de maică, când oameni cu cugete de lupi și neguțători de suflete se silesc și meșteșugesc fie s'o ia pe dânsa roabă, fie să-i smulgă pe ei, ca pe niște miei, de la maicile lor. Să întărim acest simțământ, clericii și mirenii, mai vârtos acum când vrăjmașul cel cugetător al mântuirii noastre, îmbiind înșelătoare înlesniri (pag. 11, r. 2-25), se folosește de asemenea uneltiri și umblă pretutindenea, cum zice fericitul Petru, *căutând pe cine să înghită*, și când în calea aceasta pe care mergem în pace și fără răutate, el pune lațurile lui cele înșelătoare.

23. Iar Dumnezeu păcii, Care a ridicat din morți pe Păstorul cel mare al oilor, Cel ce păzește pe Israel, Care nu dormitează nici adoarme, va păzi inimile și cugetele voastre și va îndrepta căile voastre spre tot lucrul bun.

Pacea fie cu voi, bucurându-vă în Domnul.

Mai, 1848, Indiction 6.

† **Antim**, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Constantinoplei, Roma cea Nouă, și Patriarh a toată lumea, frate iubit în Hristos Dumnezeu și rugător.

† **Ierotei**, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al Alexandriei și al întregului Egipt, frate iubit în Hristos Dumnezeu și rugător.

† **Metodie**, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al mării cetăți al lui Dumnezeu Antiohia și al întregului Răsărit, frate iubit în Hristos Dumnezeu și rugător.

† **Chiril**, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al Ierusalimului și al întregii Palestine, frate iubit în Hristos Dumnezeu și rugător.

Sfântul Sinod din Constantinopole:

† Paisie al Cezareei

† Dionisie al Heracliei

† Dionisie al Nicomidiei

† Neofit al Dercului

† Kiril al Neocezareei

† Meletie al Pisidiei

† Dionisie al Melenicului

† Daniil al Limnosului

† Iosif al Ersekiei

- † Antim al Efesului
- † Ioakim al Cizicului
- † Ierothei al Calcedoniei
- † Gherasim al Adrianopolei
- † Theoclit al Veriei
- † Anastasie al Smirnei
- † Paisie al Sofiei
- † Pantelimon al Drinopolei
- † Anthim al Vodeniei

Sfântul Sinod al Antiohiei

- † Zaharia al Arcadiei
- † Ioannikie al Tripoliei
- † Methodie al Emesii
- † Artemie al Laodiceei

Sfântul Sinod al Ierusalimului

- † Meletie al Petriei
- † Filimon al Gazei
- † Thaddeu al Sevastiei
- † Ierothei al Taborului
- † Dionisie al Betleemului
- † Samuil al Neapoliei
- † Ioannikie al Filadelfiei

[1] Svatopluc (Swetopluk, Swentopulk), regele Moraviei.

[2] Arbitru.